

11.2.202

TAS/46/2025

Eduskunta

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

tyv@eduskunta.fi

Valtioneuvoston selonteko YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda2023:n toimeenpanosta (VNS 7//2024 vp)

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on pyytänyt tasa-arvovaltuutettua kuultavaksi valtioneuvoston selonteosta YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda2030:n toimeenpanosta (VNS 7/2024 vp).

Tasa-arvovaltuutettu on itsenäinen ja riippumaton viranomainen, joka valvoo naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986, jäljempänä tasa-arvolaki) ja siinä olevien sukupuolisyrjinnänkieltojen sekä tasa-arvon edistämisestä annettujen säännösten noudattamista. Tasa-arvovaltuutettu myös seuraa sukupuolten tasa-arvon toteutumista yhteiskuntaelämän eri aloilla.

Yleistä YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelmasta

YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda 2030 ohjaa Suomea ja muita YK:n jäsenmaita kohtia kestävää tulevaisuutta. Agenda2030 tähtää köyhyyden poistamiseen sekä kestäväan kehitykseen, jossa otetaan ympäristö, talous ja ihminen tasavertaisesti huomioon. Agenda2030 sisältää 17 tavoitetta, jotka jäsenmaiden tulisi saavuttaa vuoteen 2030 mennessä. YK:n viimeisimmän kestävän kehityksen raportin mukaan Suomi on saavuttanut hieman yli 86 prosenttia asetetuista 17:stä tavoitteesta.

Selonteossa kuvataan Suomen nykytilannetta Agenda2030:n toteuttamisessa ja hallituksen keskeisiä toimia kunkin kestävän tavoitteen osalta Suomessa.

Tasa-arvovaltuutettu tarkastelee valtioneuvoston selontekoa YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelmaa (VNS 7/2024 vp.) keskittyen erityisesti sen tavoitteisiin 1, 3, 4, 5, 6, 8, 10 ja 16.

Tavoite 1. Poistaa köyhyys sen kaikissa muodoissa kaikkialta

Selonteossa mainitaan, ettei Suomessa ole tapahtunut pienituloisten osuudessa merkittäviä muutoksia vuosien 2018 ja 2022 välillä. Pienituloisuus on hieman vähentynyt lasten keskuudessa, mutta lisääntynyt työikäisillä ja vanhusväestön keskuudessa. Suomen nykytilannetta kuvataan maininnalla, että koko väestölle on turvattu kattava sosiaaliturva ja oikeus peruspalveluihin. Hallituksen tavoitteeseen liittyvänä toimenpiteinä mainitaan sosiaaliturvan uudistaminen ja toimeentulotuen kokonaisuudistus.

Tasa-arvovaltuutettu pitää valitettavana, ettei selonteon nykytilan kuvauksessa ole käytetty tuoreempia tilastotietoja. Mikäli selonteossa olisi käytetty tuoreempia tilastotietoja, köyhyyden poistamisen edellyttämät toimenpiteet olisivat mahdollisesti olleet toisenlaisia.

Tasa-arvovaltuutettu haluaa muistuttaa lokakuussa 2023 julkaistusta sosiaaliturvamuutosten yhteisvaikutusten arviointimuistiosta (Vuoden 2024 sosiaaliturvamuutosten yhteisvaikutusten arviointi, Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu). Muistiossa on tarkasteltu jälkikäteen hallitusohjelmaan sisältyvien tuloverotuksen, asumistuen, työttömyysturvan, lapsilisien ja opintotuen sekä sosiaaliturvan indeksikorotusten jäädytysten vaikutuksia.

Muistion mukaan muutokset kasvattavat suhteellista pienituloisuutta sekä 50 että 60 prosentin pienituloisuusrajalla. Myös lasten pienituloisuusaste kasvaa ehdotettujen muutosten seurauksena. Etuudensaajaryhmien välisessä tarkastelussa suhteellisesti suurimmat vaikutukset kohdistuisivat opiskelijoihin ja työttömiin ansioturvan saajiin. Eri perhetyyppejä tarkastellessa suhteellinen pienituloisuus kasvaa eniten nuorten aikuisten, yksinhuoltajien sekä vanhempien työikäisten yksin asuvien keskuudessa. Muissa perhetyypeissä muutosten arvioitiin olevan maltillisia.

Tulonmenetyksiä (1 % tai enemmän) kokeviin kotitalouksiin kuuluu noin 14 % väestöstä. Todella huomattavia yli 10 % tulonmenetyksiä kokeviin kotitalouksiin kuuluu vajaat 3 prosenttia väestöstä. Vaikka miesten ja naisten välillä ei muistiossa havaittu kovin suurta eroa tulonmenetyksiä kokevien osuudessa, tasa-arvovaltuutettu pitää välttämättömänä, että hallituksen esityksiin sisällytetään jatkossa kattavat ja asianmukaiset vaikutusarviointit ehdotuksista.

Selonteossa mainitaan tavoitteen 5 kohdalla, että sukupuolivaikutuksien arviointi tehtäisiin hallituksen esityksistä ja keskeisistä hankkeista, kun asialla oletetaan olevan vaikutusta sukupuolten tasa-arvoon. Tasa-arvovaltuutetun mielestä tätä ei voi pitää riittävänä. Hallitusten esitysten ja hankkeiden sukupuolivaikutusten arviointi on keskeinen osa vaikutusarviointia ja se tulisi tehdä kaikissa hallituksen esityksissä ja hankkeissa. Kun hallituksen

esityksien vaikutusarviointi perustuu tutkittuun tietoon olettamuksien sijaan, voidaan varmistua siitä, että sukupuolten tasa-arvoa edistetään perustuslain (731/1999) 6 §:n ja tasa-arvolain edellyttämällä tavalla.

Tavoite 3. Taata terveellinen elämä ja hyvinvointi kaiken ikäisille

Suomen nykytilanteen kuvauksen kohdalla mainitaan muun muassa mielenterveyden häiriöiden haasteet ja päihteiden aiheuttamat ongelmat. Kohdassa mainitaan myös yleiskattava sosiaaliturva ja laaja sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmä.

Tasa-arvovaltuutettu pitää tärkeänä, että sukupuolten väliset terveyserot otetaan huomioon, kun käsitellään hyvinvointiin ja terveyteen liittyviä asioita. Esimerkiksi miesten odotettavissa oleva elinikä on matalampi kuin naisilla ja työikäisinä kuolleista huomattava osa on miehiä. Sukupuolten välillä on monia eroja myös sairastavuudessa, elintavoissa ja monissa muissa hyvinvoinnin ja terveyden osa-alueissa. Huomiota on kiinnitettävä myös sukupuolivähemmistöihin, sillä esimerkiksi Euroopan perusoikeusvirasto FRA:n kyselytutkimuksen mukaan reilusti yli puolella transihmisistä ja yli 80 prosentilla intersukupuolisista on jokin pitkäaikainen sairaus tai terveysongelma. Lisäksi kouluterveyskyselystä selviää, että transnuoret ovat muita nuoria tyytymättömämpiä terveyteensä.

Tilastokeskuksen vuoden 2022 kuolemansyytilaston mukaan alkoholiperäisiin tauteihin, tapaturmaiseen alkoholimyrkytykseen ja itsemurhaan kuolleista kolme neljäsosaa oli miehiä. Myös tapaturmat ovat yleisempi kuolemansyy miehillä kuin naisilla.

Suomessa tehtiin itsemurhia 717 vuonna 2020. Itsemurhien määrä on laskenut suhteellisen tasaisesti vuodesta 1990, jolloin Suomessa tehtiin yli 1 500 itsemurhaa. Miesten itsemurhakuolleisuus on suurempaa kuin naisten. Miesten osuus itsemurhan tehneistä on lähes kolme neljäsosaa.

Mielenterveyteen liittyvät ongelmat ovat lisääntyneet viime vuosina. Kuitenkaan mielenterveyspalveluihin ei ole satsattu samassa määrin kuin muuhun terveydenhuoltoon. Tasa-arvovaltuutettu esittää pohdittavaksi sitä, miten erityisesti päihde- ja mielenterveyspalveluja tarvitsevat ryhmät voitaisiin tunnistaa nykyistä paremmin sekä tarjota näitä palveluja heille. Lisäksi tulisi selvittää, miten itsemurhia (erityisesti miesten itsemurhia) voitaisiin ehkäistä.

Tavoite 4. Taata kaikille avoin, tasa-arvoinen ja laadukas koulutus sekä elinikäiset oppimismahdollisuudet

Suomen nykytilan kuvauksessa mainitaan, että tavoite perus- ja toisen asteen koulutuksen suorittamisesta toteutuu hyvin. Samoin mahdollisuus

varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen toteutuu yhtäläisesti kaikille. Koulutuksellinen tasa-arvo on koulutuspolitiikan keskiössä. Haasteiksi mainitaan muun muassa sosioekonomisten erojen ja sukupuolen heijastuminen oppimistuloksissa. Tavoitteiksi esitetään koulutus- ja osaamistason nouseminen kaikilla koulutustasoilla, oppimiserojen kaventuminen ja koulutuksellisen tasa-arvon lisääntyminen.

Tasa-arvovaltuutettu on eduskunnalle 2018 antamassaan kertomuksessa on käsitellyt muun muassa oppilaitosten tasa-arvosuunnitteluvaihtoehtoon sisältyvää mainintaa, että suunnitelmissa on kiinnitettävä huomiota oppimiseroihin. Tällä kirjauksella on haluttu korostaa sitä, ettei riitä, että opintosuoritusten arviointi on tasapuolista. Mahdollisia eroja tyttöjen ja poikien tai naisten ja miesten oppimistuloksissa tulee arvioida ja eroja aiheuttavia syitä tulee purkaa eri tavoin.

Sukupuolittuneet oppimiserot vaihtelevat oppiaineittain. Eräissä oppiaineissa tyttöjen osaaminen on selvästi parempaa kuin poikien, kun taas toisissa aineissa osaamiserot eivät ole yhtä yksiselitteisiä. Myös suhtautuminen moniin oppiaineisiin eroaa tyttöjen ja poikien kesken. Lienee ilmeistä, että erityisesti poikien ja perusopetuksen kohtaamisessa on ongelmia. Oppilaiden kiinnostus vähenee jo alakoulun aikana, mikä selittänee yleisen osaamistason laskun. Tyttöjen ja poikien väliset osaamiserot perusopetuksessa näyttäisivät olevan suurimmillaan heikoimmilla oppilailla. Tästä syystä erityisesti heikosti osaaviin oppilaisiin olisi kiinnitettävä huomiota, olivatpa nämä oppilaat sitten tyttöjä tai poikia.

Tasa-arvovaltuutettu haluaa muistuttaa, että oppilaitoksen toiminnan kehittämiseen tähtäävä tasa-arvosuunnitelma tulisi nähdä työkaluna, joka tukee tasa-arvon edistämistä kaikessa oppilaitoksen toiminnassa. Tasa-arvosuunnitelman laatimista koskevalla velvoitteella on haluttu varmistaa, että oppilaitoksessa tehdään järjestelmällistä tasa-arvotyötä. Jotta tasa-arvosuunnitelmaan kirjattavat tasa-arvon kehittämistoimenpiteet olisivat vaikuttavia, tulee niiden perustua kunkin oppilaitoksen tasa-arvotilanteeseen ja sen kehittämistarpeisiin. Siksi toimet on mietittävä oppilaitoskohtaisesti. Tarkoituksena on, että oppilaitoksen toimintaa tarkastellaan ja kehitetään tasa-arvon näkökulmasta, ja että tämä ilmenee oppilaitoksen toimintaa ohjaavista asiakirjoista. Opetuksen järjestäjän tai oppilaitoksen johdon laatima tasa-arvosuunnitelma ei täytä lain vaatimuksia. Opetuksen järjestäjän on sen sijaan hyvä antaa kouluille asiaa koskevaa ohjeistusta, suosituksia ja yleislinjauksia sekä luonnollisesti palautetta oppilaitoksessa tehdystä työstä.

Eri oppiasteille on laadittu oppaita tasa-arvosuunnitelmien laatimisesta. Lisäksi on tehty selvityksiä siitä, miten tasa-arvosuunnitteluvaihtoehtoa noudatetaan sekä annettu suosituksia suunnitteluvaihtoehtoon kehittämiseksi/täsmentämiseksi. Tasa-arvovaltuutettu on katsonut oppilaitoksissa

tehtävän tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön kannalta olevan tärkeää, että tasa-arvolain ja yhdenvertaisuuslain oppilaitosten edistämismääräyksiä koskevat säännökset olisivat mahdollisimman yhdenmukaiset, selkeät ja konkreettiset.

Segregaation lieventäminen koulutuksessa ja työelämässä on ollut pitkään tasa-arvotyön agendalla. Muutosta kokonaiskuvassa ei kuitenkaan juuri tahdettu. Segregaation lieventäminen on tärkeää sen vuoksi, että se on todettu sukupuolten välisten palkkaerojen selittäjäksi. Segregaation lieventäminen on siten keino edistää esimerkiksi naisten ja miesten välistä samapalkkaisuutta.

Lukuisissa eri hankkeissa on pohdittu keinoja segregaation purkamiseksi. Esimerkiksi Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen Segregaation purku – työkaluja tasa-arvoisempaan työelämään (2023) lopputuloksissa tuodaan esiin, että työmarkkinoiden sukupuolen mukaisen eriytymisen tilannekuva ja segregaation purkamisen konkreettiset toimenpiteet tulisi saada osaksi pysyvämpää rakennetta. Poliittisen johdon lisäksi etenkin tasa-arvo-, työvoima-, alue-, elinkeino- ja koulutuspolitiikasta vastaavien ministeriöiden johto olisi tärkeää saada sitoutumaan sukupuolen mukaisen segregaation purkamiseen. Segregaatiota purkavilla toiminnoilla tulisi olla lyhyemmän ja pidemmän tähtäimen tavoitteet sekä konkreettiset ja mitattavat toimenpiteet, joiden toteutumista seurataan säännöllisesti ja joiden vaikuttavuutta arvioidaan.

Tavoite 5. Saavuttaa sukupuolten tasa-arvo ja vahvistaa naisten ja tyttöjen oikeuksia ja mahdollisuuksia

Nykytilan kuvauksessa mainitaan, että sukupuolten tasa-arvo toteutuu Suomessa pääasiassa hyvin, mutta syrjinnän poistaminen sisältää haasteita erityisesti sukupuolivähemmistöihin kuuluvien osalta. Ongelmaksi on tunnistettu myös naisiin kohdistuva väkivalta. Kohdassa mainitaan myös, että suomalainen perhevapaajärjestelmä on lähtökohtaisesti tasa-arvoinen. Sukupuolten tasa-arvo toteutuu talouden ja julkisen elämän johtotehtävissä ja poliittisessa osallistumisessa.

Toimenpiteiden kohdalla mainitaan esimerkkeinä hallituksen tasa-arvo-ohjelman laatiminen, sukupuolivaikutusten arviointi hallituksen esityksissä ja keskeisissä hankkeissa, syrjivien käytäntöjen ja rakenteiden poistaminen tehokkaammalla informoinnilla ja hyvien käytäntöjen levittämällä. Toimintana mainitaan myös ihmiskaupan vastaisen toimintaohjelman täytäntöönpano, pakkoavioliittojen ja naisten sukuelinten silpomisen kriminalisointi.

Vaikka kaikki edellä mainitut toimenpiteet ovat sinänsä hyviä, tasa-arvovaltuutettu pitää valitettavana, että selonteossa on unohdettu naisten ja

miesten välinen palkkauksellinen tasa-arvo ja sen edistäminen. Tasa-arvovaltuutettu kaipaa selontekoon lisäksi konkreettisempia toimia raskaus- ja perhevapaasyrjinnän sekä seksuaalisen ja sukupuoleen perustuvan häirinnän ehkäisemiseksi.

Tasa-arvovaltuutettu pitää tärkeänä, että Euroopan unionin direktiivi (EU) 2023/970 miesten ja naisten samapalkkaisuuden lujittamisesta palkkauksen läpinäkyvyyden ja täytäntöönpanomekanismien avulla toimeenpannaan Suomessa asianmukaisesti. Direktiivi edellyttää muun muassa palkkauksen läpinäkyvyyden parantamista. Työnantajilla on oltava käytössään sellaiset palkkarakenteet, joilla varmistetaan, että samaa tai samanarvoista työtä tekevien työntekijöiden välillä ei ole sukupuoleen perustuvia palkkaeroja, joita ei voida perustella objektiivisilla ja sukupuolineutraaleilla tekijöillä. Palkkarakenteiden on lisäksi oltava sellaisia, että niiden avulla voidaan arvioida, ovatko työntekijät työn arvon suhteen vertailukelpoisessa tilanteessa.

Tasa-arvovaltuutettu pitää hyvänä, että hallitus seuraa perhevapaauudistuksen tuloksia ja jatkaa työtä perhevapaiden tasaisemman jakautumisen puolesta. Hoivavastuiden tasaisempi jakautuminen voisi ehkäistä myös raskaus- ja perhevapaasyrjintää, jota esiintyy kaikkialla työelämässä, kaikilla toimialoilla ja sektoreilla. Se on yksi merkittävimmästä ja pitkäkestoisimmista tasa-arvo-ongelmista Suomessa. Se myös on vuodesta toiseen aihe, josta tasa-arvovaltuutetulle tulee eniten työelämään liittyviä yhteydenottoja.

Tuoreet selvitykset kertovat osaltaan raskaus- ja perhevapaasyrjinnän yleisyydestä. Esimerkiksi Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen lisätutkimuksessa selvitettiin vuonna 2018 ensimmäistä kertaa raskaus- ja perhevapaasyrjinnän määrää koko väestössä Suomessa. Tilastokeskuksen tutkimuksen mukaan niistä työllisistä äideistä, jotka olivat vaihtaneet työtehtäviä, työpaikkaa tai eivät olleet palanneet työhön perhevapaan päättymisen jälkeen, neljäsosa sanoi, että muutos ei ollut tapahtunut omasta halusta. Väestötasolla tämä koski yhteensä noin 42 000 naista. Niin ikään syrjintään liittyvä määräaikaisen työsuhteen jatkamatta jättäminen koski väestötasolla noin 11 000 naista, ja noin 17 000 vaihtoi työpaikkaa tai työtehtävää, koska työhön palattaessa työtehtävät olivat muuttuneet tai hävinneet tai tilalle oli palkattu toinen henkilö.

Myös Tilastokeskuksen tuoreen Raskaussyrjintä Suomessa – Vuoden 2024 väestötutkimuksen tuloksia -tutkimuksen tulosten mukaan raskauteen perustuva syrjintä työelämässä on huomattavan yleistä. Raskaussyrjintää kokee Suomessa joka neljäs raskaana oleva. On selvää, että raskaus- ja perhevapaasyrjinnän ehkäisemiseksi tarvitaan konkreettisia toimenpiteitä. Tasa-arvovaltuutettu on esittänyt, että raskaus- ja perhevapaasyrjintää ehkäisevät toimet otettaisiin tasa-arvopolitiikan yhdeksi painopistealueeksi ja

työmarkkinatoimijoiden agendalle. Nämä toimet eivät kuitenkaan riitä, vaan raskaus- ja perhevapaasyrjintään on puututtava myös lainsäädännöllä.

Tasa-arvovaltuutettu suositteli eduskunnalle 2018 antamassaan kertomuksessa raskaus- ja perhevapaasyrjinnän suojan vahvistamiseksi parannuksia määräaikaisten, vuokratyöntekijöiden ja nollatuntisopimuksilla työskentelevien asemaan. Edelleen eduskunnalle 2022 antamassaan kertomuksessa tasa-arvovaltuutettu esitti, että työsopimuslakiin ja muihin palvelussuhdelakeihin lisättäisiin säännös, joka kieltäisi määräaikaisen työsopimuksen uusimatta jättämisen raskauden tai perhevapaan perusteella tai määräaikaisen sopimuksen solmimisen vain perhevapaan alkuun saakka. Lisäksi työnantajien ja työntekijöiden tietoisuutta niistä lainsäädännön asettamista velvoitteista, jotka koskevat raskaana olevien ja perhevapaita käyttävien työntekijöiden oikeuksia, on lisättävä. Tasa-arvovaltuutettu arvioi, että asiaa koskevien säännösten sisällyttäminen tasa-arvolain lisäksi työsopimuslakiin ja muihin palvelussuhdelakeihin tehostaisi raskaana olevien ja perhevapaita käyttävien määräaikaisten työntekijöiden suojaa syrjinnältä.

Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2024–2027 mukaan raskaus- ja perhevapaasyrjintään on tarkoitus kohdistaa tehokkaampia toimenpiteitä. Tasa-arvo-ohjelmassa viitataan sosiaali- ja terveysministeriö asettamaan kolmikantaisen työryhmän työhön (hankenumero STM095:00/2023). Tasa-arvovaltuutettu odottaa, että työryhmä ehdottaa pikaisesti lainsäädäntömuutoksia, joilla raskaus- ja perhevapaasyrjintään voidaan puuttua tehokkaasti. Kuten edellä mainituista selvityksistä käy ilmi, raskaus- ja perhevapaasyrjintä on niin yleistä, etteivät tässä selonteossa mainittu informointi ja hyvien käytäntöjen levittäminen riitä poistamaan syrjintää.

Myös seksuaalinen häirintä on valitettavan yleistä. Esimerkiksi keväällä 2024 julkaistun selvityksen mukaan yhdeksän kymmenestä naisesta Suomessa on kokenut seksuaalista häirintää (UN Women Suomi ja www.eeva.fi, 2023). Seksuaalinen häirintä kohdistuu erityisesti nuoriin, alle 35-vuotiaisiin naisiin, sekä vähemmistöön kuuluviin naisiin. Eniten seksuaalista häirintää koetaan julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa, kuten esimerkiksi kaduilla, puistoissa, baareissa, yökerhoissa, ravintoloissa, oppilaitoksissa, työpaikoilla ja kauppapaikoissa. Tasa-arvovaltuutettu pitää tärkeänä, että esimerkiksi työnantajat ja oppilaitokset pyrkisivät estämään häirintää ennalta tasa-arvosuunnittelun avulla. Tasa-arvovaltuutetun näkemyksen mukaan jokaisella työnantajalla on oltava toimintaohjeet häirintätilanteiden ehkäisemiseksi ja niiden selvittämiseksi. Ohjeet olisi hyvä sisällyttää osaksi tasa-arvosuunnitelmaa tai tasa-arvosuunnitelmasta tulisi ilmetä niiden olemassaolo ja miten ne ovat työntekijöiden löydettävissä. Tasa-arvovaltuutetun mielestä tämä velvoite tulisi kirjata myös tasa-arvolain tasa-arvosuunnittelua koskeviin säännöksiin.

Eduskunnalle 2022 antamassaan kertomuksessa tasa-arvovaltuutettu toi esille, että seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisyn velvoitteet ja hyvät käytännöt ovat usein epäselviä työelämässä ja koulumaailmassa. Oppilaitosten osalta tasa-arvolain 5 a §:ssä on nimenomainen säännös siitä, että tasa-arvosuunnitelmissa tulee kiinnittää erityistä huomiota seksuaalisen häirinnän ja sukupuoleen perustuvan häirinnän ehkäisemiseen ja poistamiseen. Työelämän osalta tasa-arvolakiin otettiin jo vuonna 1995 säännös työnantajan velvollisuudesta huolehtia siitä, ettei työntekijä joudu sukupuolisen häirinnän tai ahdistelun kohteeksi.

Vuoden 2005 uudistuksessa häirintäsäännöksiä muutettiin ennen kaikkea EU:n tasa-arvodirektiivin takia. Tuolloin työnantajan tasa-arvon edistämismuutoksia koskevasta 6 §:stä poistettiin nimenomainen maininta häirinnästä, koska työnantajalle säädettiin yleinen velvollisuus ennaltaehkäistä syrjintää. Tämän velvoitteen, nykyisen 6 §:n 2 momentin 6 kohdan, katsotaan sisältävän velvoitteen ennaltaehkäistä myös häirintää. Tasa-arvovaltuutetun mukaan ymmärrys velvoitteen laajuudesta ei ole riittävä, vaan velvoite ennaltaehkäistä häirintää tulisi mainita nimenomaisesti tasa-arvolaissa. Häirintä tulisi mainita kaikkia työnantajia velvoittavassa 6 §:ssä sekä osana työnantajien 6 a §:n mukaista tasa-arvosuunnittelovelvoitetta.

Tavoite 8. Edistää kaikkia koskevaa kestäväää talouskasvua, täyää ja tuottavaa työllisyyää sekä sääällisiä työpaikkoja

Nykytilan kuvauksessa mainitaan, että Suomen bruttokansantuote on laskenut vuosina 2020 ja 2023. Talouskasvu on ollut yleisesti ottaen maltillista ja epävarmaa. Lisäksi todetaan, että Suomen työllisyysasteen kehitys on ollut viime vuosina suotuisaa. Suomi toimeenpanee kansainvälisen työjärjestö ILO:n säädöksiä työelämlainsäädännössä, jotka koskevat kaikkia tasapuolisesti.

Selonteossa kohdassa 8 käsitellään muun muassa määrä- ja osa-aikatyösuhteita ja niiden sukupuolittunutta luonnetta. Naiset tekevät miehiä selvästi useammin määrä- ja osa-aikaista työtä. Selonteossa todetaan, että vastentahtoiset epävarmat työsuhteet heikentävät osaltaan sukupuolten tasa-arvoa. Tasa-arvovaltuutettu yhtyy tähän toteamukseen ja esittää toiveenaan, että hallitus pyrkisi osaltaan aktiivisesti edistämään ja parantamaan sukupuolten tasa-arvoa työelämässä. Yksi keino parantaa tasa-arvoa olisi se, että hallitus luopuisi toteuttamasta hallitusohjelman kirjausta, jonka mukaan määräaikainen työsopimus olisi mahdollista tehdä vuodeksi ilman erityistä perustetta.

Tasa-arvovaltuutettu on eduskunnalle 2022 antamassaan kertomuksessa käsitellyt määräaikaisiin työsuhteisiin liittyviä ongelmia. Käytännössä syr-

jintä raskauden ja perhevapaiden perusteella ilmenee muun muassa määräaikaisten työsuhteiden keston ja jatkumisen rajoittamisena, ongelmina työhön paluussa perhevapaan jälkeen, työhönotossa, koeaikapurkuina ja irtisanomisina sekä palkkauksessa ja muissa palvelussuhteen ehdoissa. Kuten edellä on todettu, tasa-arvovaltuutetun näkemyksen mukaan määräaikaisten työntekijöiden syrjintäsuojaa tulisi parantaa, eikä helpottaa hallitusohjelmaan kirjatun tavoitteen mukaisesti. Tasa-arvovaltuutettu muistuttaa, että valtuutetun kertomuksesta antamassaan vastauksessa EK 40/2022 vp eduskunta edellytti valtioneuvostoa tekemään lainsäädäntöön mahdollisimman pikaisesti täsmennykset ja lisäykset vuokratyössä sekä määräaikaissa ja vaihtelevan työajan työsuhteissa työskentelevien raskaus- ja perhevapaasyrjinnän ehkäisemiseksi.

Tavoite 10. Vähentää eriarvoisuutta maiden sisällä ja niiden välillä

Nykytilan kuvauksessa todetaan suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan keskeiseksi tavoitteeksi tasa-arvon edistäminen – mukaan lukien finanssipolitiikassa ja sosiaaliturvan kehittämisessä. Viimesimmässä hallituskausittain toteutettavassa perusturvan riittävyuden arviointiraportissa todettiin, että perusturvan taso on yleisesti ottaen parantunut Suomessa. Kuitenkaan useilla perusturvan varassa elävillä väestöryhmillä turva ei riitä kattamaan sellaista minimikulutustasoa, jolla kotitalous pääsisi osalliseksi yhteiskuntaan.

Tasa-arvovaltuutettu pitää tärkeänä selonteon tässä kohdassa esitettyä viittausta hallituksen tasa-arvo-ohjelmaan ja tasa-arvon edistämisen huomioimisesta talousarvioprosessissa, keskeisissä uudistuksissa ja hankkeissa. Tasavertaisten mahdollisuuksien toteuttamiseen ja edistämiseen tulisi kiinnittää nykyistä enemmän huomiota, koska syrjintää ja eriarvoisuutta ylläpitävää kohtelua voi esiintyä tai syntyä monesta syystä.

Tasa-arvovaltuutettu on käsitellyt sukupuolitietoista budjetointia muun muassa hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025 (HE 109/2024 vp.) antamassaan lausunnossa.

Tasa-arvovaltuutettu muistuttaa, että sukupuolitietoinen budjetointi on kansainvälisesti arvostettu tasa-arvon edistämisen strategia. Tasa-arvovaltuutetun mielestä sukupuolinäkökulmaa tarvitaan talousarvion laadinnassa, koska talousarvio ja muut julkiseen talouteen liittyvät päätökset saattavat vaikuttaa eri tavoin eri sukupuoliin ja voivat siten joko edistää tai heikentää tasa-arvoa. Sukupuolitietoisen budjetoinnin avulla voidaan kohdentaa julkisia menoja ja tuloja tasa-arvoa edistävällä tavalla. Valtuutettu on suositellut, että sukupuolitietoista budjetointia ja talousarvion sukupuolivaikutusten arviointia kehitettäisiin toteuttamalla valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoimintaan liittyvän Tasa-arvoa talousarvioon -hankkeen antamat suositukset.

Tasa-arvovaltuutettu esittää, että sukupuolitietoisesta budjetoinnista ja sen huomioon ottamisesta talousarvion laadinnassa laadittaisiin valtioneuvostossa yksityiskohtaisempi ohjeistus samaan tapaan kuin on laadittu opas sukupuolivaikutuksien arvioinnista lainsäädäntöhankkeissa. Tasa-arvovaltuutettu uskoo, että tämä auttaisi edistämään sukupuolten tasa-arvoa entisestään.

Tavoite 16. Edistää rauhanomaisia yhteiskuntia ja taata kaikille pääsy oikeuspalveluiden pariin; rakentaa tehokkaista ja vastuullisia instituutioita kaikilla tasoilla

Selonteossa mainitaan, että SDG 16-tavoitteen saavuttamista edistää luottamuksen yhteiskunta ja hyvät väestösuhteet. Tasa-arvovaltuutettu on samaa mieltä siitä, että tällöin jokainen voi luottaa oikeuksiensa toteutumiseen, sukupuolten tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen lain edessä, syrjimättömyyteen ja mahdollisuuksiin vaikuttaa elämänsä suuntaan.

Selonteossa käsitellään tässä kohdin rikollisuutta ja väkivallan ilmenemistä yhteiskunnassa. Yhdeksi tavoitteeksi mainitaan naisiin kohdistuvan väkivallan ja perhe- ja läheissuhdeväkivallan torjunta vahvistamalla erityisesti ennaltaehkäisyä ja väkivallan tunnistamista viranomaisten keskuudessa. Väkivallan uhrien tietoisuutta mahdollisuudesta saada suojelua ja turvaa parannetaan. Valtuutetun mielestä tämä on tärkeä toimenpide.

Tasa-arvovaltuutettu on eduskunnalle 2018 antamassaan kertomuksessa todennut, että väkivallan vastaiselle työlle pitää varmistaa riittävät resurssit ja että koordinaatiotyössä tulee olla alue- ja kuntataso mukana. Olenaisista on, että väkivaltaa käsitellään sukupuolinäkökulmasta. Toisessa eduskuntakertomuksessaan 2022 valtuutettu on edelleen todennut, että monialaisen, sukupuolisensitiivisen väkivallan ehkäisyn rakenteet on luotava ja juurrutettava niin valtakunnallisesti, hyvinvointialueilla kuin kunnissa. Näiden rakenteiden tulee olla poikkihallinnollisia ja pysyviä. Pysyvien ja tehokkaiden rakenteiden luominen edellyttää lainsäädäntöä ja riittäviä resursseja. Riittävä sukupuolitietoinen asiantuntemus ja osaaminen väkivallasta ja sen vastaisesta työstä on varmistettava kaikilla toiminnan tasoilla.

Turvakodeissa oli vuonna 2023 yhteensä 5364 asiakasta. Turvakotien asuminisvuorokausien määrä kasvoi vuonna 2023 14 % vuoteen 2022 verrattuna. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen vuonna 2020

tekemän selvityksen mukaan Suomessa olisi tarvetta vähintään 262 perhepaikalle turvakodeissa. Vaikka paikkoja on lisätty vuoden 2024 alkuun mennessä 230 perhepaikkaan, tasa-arvovaltuutettu kantaa huolta turvakoti- paikkojen riittävydestä. Tasa-arvovaltuutettu muistuttaa, että myös Istanbulin sopimuksen edellyttää, että Suomi toteuttaa tarvittavat toimet, jolla varmistetaan turvakotien riittävä määrä.

Tasa-arvovaltuutettu

Rainer Hiltunen

Erityisasiantuntija

Pirkko Janas

Tämä asiakirja on lähetetty vastaanottajalle sähköisesti.

